

Násilí na ženách v souvislosti s COVID-19

Dr. Dana Moree, Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

Mgr. Blanka Nyklová, PhD, Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Výzkumná otázka

„Jaký je vliv pandemie a s ní souvisejících opatření včetně karantény na násilí na ženách, a to především v kontextu domácího násilí?“

- Fáze výzkumu 1: 18. 4. 2020 (data od března do června 2020)
- Fáze výzkumu 2: 1. 7. – 10. 9. 2020
- Fáze výzkumu 3: září – prosinec 2020

Induktivní průběžné kódování

Kvalitativní multimetodický výzkum:

Polostrukturované rozhovory a fokusové skupiny na základě zjištění z první fáze výzkumu:

- Pracovnice OSPOD ze 7 lokalit, celkem osob 9
- Příslušníci/ice PČR ze 7 lokalit, celkem osob 9
- Pracovnice IC ze 3 lokalit, celkem osob 3
- Pracovnice dalších NNO, celkem 8 osob
- Advokátky, celkem 2 osoby
- **Celkem: 31 osob**

Hlavní zjištění

- Počet případů v institucích trojúhelníku OSPOD – PČR – IC evidoval nejprve pokles případů a následně některé instituce a místa evidovaly nárůst, jiné vnímají stav nezměněný v porovnání s loňským rokem za stejné období.
- Osoby poskytující terapeutické služby popisují nárůst intenzity všech druhů DN v řešených případech, což odpovídá nárůstu poptávek v rámci jednotlivých případů řešených NNO.
- Sexuální násilí je sice jednotlivými složkami předpokládáno jako často přítomné, není ale aktivně řešeno a přetrvává jeho tabuizace.
- Organizace v trojúhelníku OSPOD – PČR – IC hovoří především o případech, které vyhodnocují jako vykázaní, což funguje jako pomyslné synonymum k termínu DN, nejsou s tím ale často spokojeni, protože je velká nejistota, jak pomoci ostatním, které vnímají také jako oběti, ale jejich situace podle nich nesplňuje zcela stávající definici opravňující k vykázaní nebo se její interpretace liší.
- Další pomáhající organizace fungují jako určitá „nárazníková zóna“ jak pro organizace z „trojúhelníku“, tak i pro oběti/osoby ohrožené DN, které systémem „propadávají“.

Hlavní zjištění: PČR

06/20

PČR fungovala nekonzistentně – rozdílný přístup v různých krajích, snaha vést strany ke smíru – v případě stupňovaného psychického i fyzického násilí kontraproduktivní

Zaznamenán 1 případ proaktivního přístupu k dlouhodobě řešenému DN

Neposkytování informace o pomáhajících organizacích ze strany PČR

09/20

Pokles případů DN/vykázání

Postupný nárůst incidentů, někdy je PČR hlásí na OSPOD, jindy ne

Označení případu jako „incident“ z důvodu nejistoty nebo přetíženosti

Dostatečné informace z centra

Zafungovalo řešení případného ubytování pro vykázané

Není kam umisťovat ohrožené osoby

Hlavní zjištění: OSPOD

06/20

OSPOD – nekonzistentní přístup napříč kraji

Reaktivní přístup

09/20

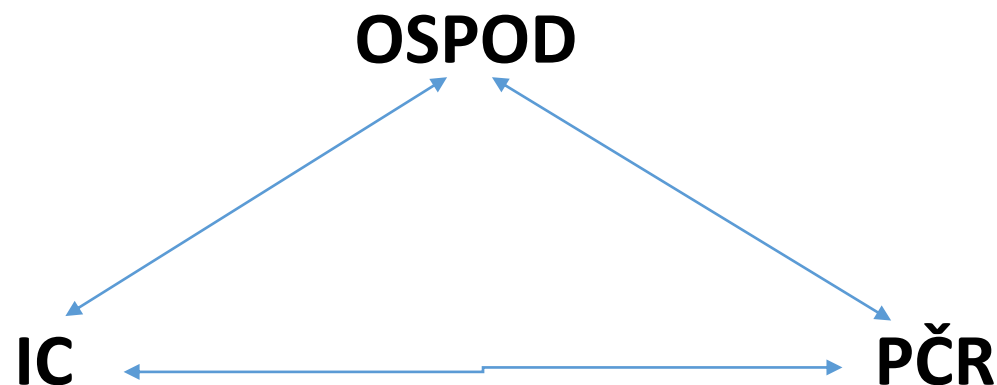
Nárůst počtu/intenzity případů po skončení karantény

**Nekonzistentní přístup se potvrdil – každý OSPOD
k situaci přistupoval jinak a to především z hlediska:
Vyjždění do terénu
Proaktivního x reaktivního přístupu**

Varianty fungování systému ve sledovaných lokalitách

Typy (ne)spolupráce u případů, kde je ve hře vykázání

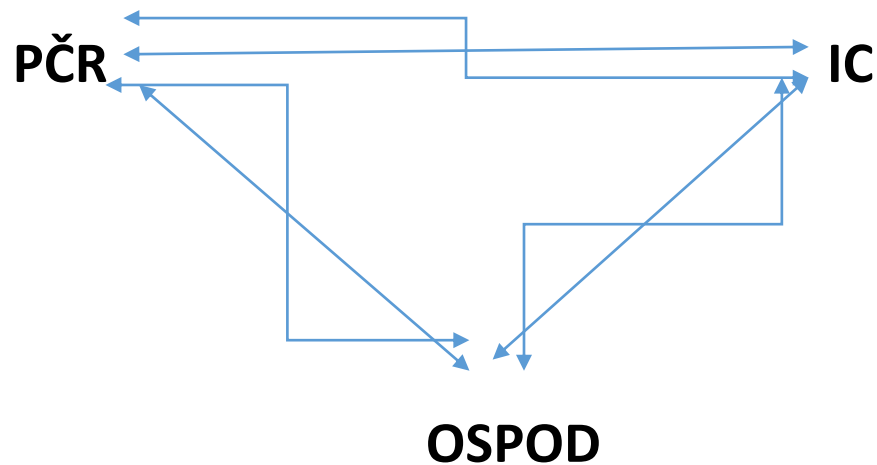
- **Model – „v zásadě to funguje“**



- Všichni aktéři explicitně mluví o dobrém vzájemném vztahu i spolupráci.
- Rozepře jsou ohledně interpretace toho, jestli se v konkrétních případech jednalo nebo nejednalo o DN a jestli je případ „zralý“ na vykázání.

Varianty fungování systému ve sledovaných lokalitách

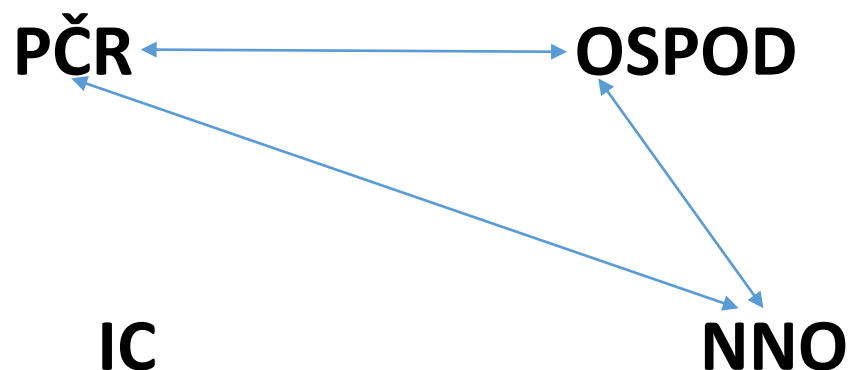
- **Model – „člověk od člověka“ - nejčastější**



- Mezi aktéry se najde vždy jeden „leader“ tématu, spolupracujícího partnera nachází zpravidla v NNO nebo IC.
- Velmi rozporuplná spolupráce s OSPOD/PCR – OSPOD např. nepřijede, odmítne komunikovat o případu apod. nebo re-traumatizuje oběť (Cochemský systém aplikovaný v situaci DN). PCR případy bagatelizuje a neřeší nebo řeší maximálně jako přestupky.
- Leader má zpravidla zmapovaná místa, která z jeho perspektivy fungují, a kam oběť posílá.
- Aktéři často využívají vyjádření, že „záleží na člověku“ či „je to o lidech“ – nahodilost.

Varianty fungování systému ve sledovaných lokalitách

- **Model – „radši ji tam nepošlu“**



- Mezi částí aktérů panuje důvěra a spolupráce
- Mezi částí aktérů ale panuje hluboká nedůvěra postavená na opakovaných špatných zkušenostech, systém „je obejít“ a případ se řeší na té úrovni, která je dostupná.

Hlavní rizikové oblasti/témata a doporučení v souvislosti s COVID:

Pro Ministerstvo vnitra/PČR:

- Zajistit, aby i „incidenty“ související s podezřením na DN byly hlášeny na OSPOD a aby probíhal následný opakovaný kontakt s obětí a monitoring situace
- Důsledná druhotná kontrola případů označených jako „incident“ vedoucími nebo jinými pracovníky
- Doporučení služeb pro práci s agresí jako běžná součást informování během incidentů i vykazání
- Proškolení přestupkových komisí vypořádávajících případy DN vyhodnocených jako přestupek v problematice DN

Hlavní rizikové oblasti/témata a doporučení v souvislosti s COVID:

Pro Ministerstvo práce a sociálních věcí:

- Proaktivní kontaktování rodin ohrožených DN (nejen těch, které jsou už zařazené) jako standard
- Preventivní kontaktování školských zařízení v případech dětí ohrožených DN s instrukcemi pro vyučující (jak poznat a postupovat)
- Preventivní kontaktování lokalit a osob, u nichž pracovnice/íci předpokládají zvýšenou pravděpodobnost výskytu DN
- Proškolení pracovníků OSPOD v pomocných nástrojích (např. Bright Sky a další)
- Ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví zajistit dostatečné množství psychologů a jejich minimálně distanční fungování během případné karantény
- Vyčleněné ubytování pro oběti DN i pro násilné osoby minimálně v každém kraji a informování veřejnosti o tomto opatření
- Příprava jednoduchých materiálů pro děti přítomné DN podle věku a v několika jazykových variantách ve spolupráci s organizacemi, které s DN pracují. Využít již existující materiály a zajistit jejich případný dotisk a distribuci.

Hlavní rizikové oblasti/témata a doporučení v souvislosti s COVID:

Pro Ministerstvo spravedlnosti:

- Umožnit distanční průběh soudních procesů v případě, kdy je ve hře DN
- Umožnit distanční účast znalců v občanských i trestních sporech
- Zajistit informovanost soudů o provozu poskytovatelů sociálních služeb pro oběti domácího násilí a násilné osoby a organizací poskytujících asistované kontakty

Akutně potřebná opatření pro situaci pandemie:

- Ve spolupráci se specializovanými službami pro oběti domácího násilí bezodkladně zřídit nová místa v azylových domech/zřídit azylový dům vybavený pro důstojný a bezpečný příjem a pobyt osob ohrožených DN, které mohou být v karanténě či přímo nakažené koronavirem COVID-19, a to s ohledem na to, že s sebou mohou mít děti (karantény probíhají a budou probíhat i nadále, nejsou vázané na vyhlášení nouzového stavu); investovat do úprav a rozšíření stávajících specializovaných azylových domů a krizových příjmů
- Vytvořit a zveřejnit signál označující ohrožení DN po vytvoření jasného plánu, co bude následovat po použití takového signálu. V tuto chvíli se jako nejúčinnější v rámci stávajícího systému jeví výjezd PCR a následný monitoring situace a doporučení dalšího řešení – viz níže.
- Vytvořit pro oběti funkční „trajektorii systémem“ – aby bylo jasné, kdo dotyčného kontaktuje a jak bude systém dále postupovat. PCR vyjíždí a v případě, že situaci vyhodnocuje i jen jako incident, dochází k dlouhodobému monitoringu a odkázání na další pomáhající instituce
- Zefektivnit vyplácení dávek osobám s nárokem, zavedení dávek pro osoby vykonávající prekérní formy práce
- Zefektivnit spolupráci mezi sociálním odborem a úřadem práce, důsledně využívat možností potravinových bank

Děkujeme za pozornost

Blanka Nyklová

Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

blanka.nyklova@soc.cas.cz

Dana Moree

Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

dana.moree@fhs.cuni.cz